

fordításai, ismertetései (centenáriumi megemlékezése Petőfiről, 1923) a legfontosabbak ebben az időben. Petőfi iránt az érdeklődés 1930 táján nő meg, s megismertetésében jelentős szerepe van Lu Hszünnnek: versfordítások, tanulmányok jelzik ezt a folyamatot (legfontosabb a *János vitéz* lefordítása, 1931). A harmincas-negyvenes években aztán kiszélesedik a kép: antológiák és egyes művek kiadásai sok mindent bemutatnak már a kínai olvasó számára a magyar irodalomból — még magyaroknak vélt írókat is, csak eszperantó nyelven írogató magyar irodalmárokat is. Mert az eszperantó volt a legfontosabb közvetítő nyelv ez időben, szemben a kezdeti szakasz angolságával (évtizedekig Riedl angol nyelvű magyar irodalomtörténete volt a fő forrás). Később azután az orosz nyelv vette át ezt a szerepet: már a negyvenes években megjelentek a magyar proletárirodalmat képviselő művek Kínában (Illés Béla, Balázs Béla, Máca János, Lukács György), s az orosz közvetítés segítségével indult meg a magyar irodalom rendszeresebbnek minősülő megismertetése a Kínai Népköztársaságban is. Ennek az eredménye a nagyobb Petőfi-válogatás, a Móricz-fordítások és Fazekas *Ludas Matyi*-jának kínai fordítása. De ebben az időben már újfajta közvetítés is feltűnt: éppen a könyv szerzőjének vannak nagy érdemei József Attila és modern költészetünk megismertetésében, s ezt nyersfordításaival is segítette, műfordító barátja, Szun Jung, ezekből dolgozott. Az utolsó jelentős fordítás, amelyről beszámol, a *Csongor és Tünde* (1962), azóta a szerző nem tudta folytatni a rendszeres anyaggyűjtést. De valószínű, hogy nem is igen volna miről számot adni hiszen a „kulturális forradalom” zürzavarában az európai szerzőkre kimondották az általános anathémát.

Pedig volna még lehetőség. Adyról 1950-ben hallott először Magyarországon jártában Feng Cse költő és egyetemi tanár (a német irodalom tanára), s máig is csak öt vers olvasható kínai nyelven Adytól. Aranytól is csak hat, meg a *Toldi*, Vörösmartytól négy (meg a *Csongor és Tünde*). Babbitól egy (*Cigány a siralomházban*), Illyéstől is egy. Kalocsay Kálmántól kettő (eszperantó nyelven ír), Jókainak, Móricznak és Baghy Gyulának egyaránt három-három regénye van lefordítva. A *Bánk bán* és *Az ember tragédiája* nincs lefordítva. Igaz, hogy Shakespeare is nagyon későn kapott fordítót, s sosem lett népszerű Kínában. De az is igaz, hogy Csizmarek Mátvás *Boci-boci tarkája* le van fordítva (1957) s még színpadi bemutatásával is próbálkoztak.

A könyvecskének, amely filológiai alapossága és tárgyilagossága révén megbízható alampunkának minősül, a leg-

érdekesebb kérdéseit maga az anyag tartalmazza. A gyöngye vagy nálunk ismeretlen művek népszerűsége, a jelentős magyar költői értékek népszerűtlensége Kínában, és a többi, a szerző által szemérmesen megemlített, de tárgyához nem illőként elutasított probléma, és maga az egész kép, az a csonka és torz magyar irodalom-kép, amellyel a kínai olvasó rendelkezhetik, ha érdeklődését olvasással párosítja — az anyagnak a legérdekesebb, de egyben leginkább elszomorító kérdései. Galla Endre tárgyilagosan ismerteti, hogy mit tudnak rólunk Kínában. De nyomban az összehasonlítás igénye merül fel: mit kellene még szerintünk tudni a kínai olvasónak? S az ilyen összehasonlítás kiábrándító eredménnyel jár: szinte semmit sem tudnak, s azt a keveset is rosszul. Gyöngye vigasz, hogy másokról sem tudnak sokkal többet, jobban; s csak részben magyarázat az a közismert tény, hogy külföldön minden nemzeti költészetéről más kép és más hierarchia alakul ki, mint odahaza, mások aratnak sikert, s másokat fogad értetlenség. A földrajzi és a nyelvi távolság a mai történelmi események fényében már-már reménytelenné növekedett, s a magyar irodalom kínai recepciójának a múltját is ebből kell magyaráznunk. Jövője is azon múlik, hogy ez a távolság csökken vagy nő. Egyelőre, sajnos, van időnk gondolkodni a tanulságokon.

Miklós Pál

Nagy József: Szép magyar szó. Út a stílus-elemzéshez. Második, bővített és átdolgozott kiadás. Bp. 1967. Tankönyvkiadó V. 532 l.

Valamennyien tudjuk, mégsem felesleges ismételní, hogy a nyelv ismeretének, tudásának egyetlen nyelv területén sincs határa, úgynevezett perfekt befejezettsége. De hogy ez az igazság nemcsak idegen nyelvekre vonatkozik, hanem talán még fokozottabban saját anyanyelvünkre is, azt akkor látjuk, amikor oly könyv kerül a kezünkbe, mint a *Szép magyar szó*.

Nagy József munkája nem stilisztika kíván lenni, mégis azzá válik: de a stilisztikai könyveknél mégis sokkal többet nyújtó, sokoldalú, gazdag tartalmú nyelvismertető és nyelvünket megszerettető könyvvé. Művének alapelvét így fogalmazza meg: „stílusvizsgálat csakis nyelvtani alapon folyhat”. E felismerés szellemében dolgozik mindvégig, amikor a stílusérték csakis a nyelv természetéből folyó megnyilatkozási formák között keresi és mutatja be.

Már az első fejezet is tanulságosan tárgyalja a *szó jelentését*, még további meg-
lepetéseket hoz az irodalmi műelemzés szempontjából oly fontos következő fejezet.

mely a *képes értelem*, a szóképek (metafora, metonímia) és a képalakító stíluszeszközök (hasonlat, körülírás, fogalomszépités) világába vezet. Aztán a költői nyelv megértésének egyik kulcsa, a *szóhangulat* ezernyi arculatú alakja kerül bemutatásra.

A szerző kitűnően összeválogatott példái nyomán feltárul előttünk a magyar nyelv határtalan gazdagsága s ezzel élő költőink, íróink nyelv-művészete. A bizonyító anyagul szolgáló idézetek hosszú sorát csaknem két évszázad irodalmából, nagyobb részét költői és kisebb számban prózai művekből merítette a könyv írója, ezzel mintegy rejtett antológiát is csatolva az elméleti fejtegetésekhez.

A könyvnek — terjedelemben — mintegy második fele a *szóviszonyokat* és ezen belül, igen sokoldalúan a *rokonértelműséget* magyarázza. Ezt a közkeletű fogalmat — éppen bonyolultsága miatt — nagy alapossággal igyekszik megvilágítani, és hosszasan részletezi a rokonértelműség tartalmi és nyelvi formáit, nem feledkezve meg a tájnyelvi hatás szerepéről sem. Nagy József munkája ezekben a fejezetekben igen meggyőző: lényeglátó megállapításait jobbnál jobb idézetek bizonyító erejével igazolja.

A stílusgazdagító példák hosszú sorából hadd utaljunk itt néhány figyelemkeltő darabra: A *szó jelentése* c. fejezetből Németh Lászlótól vett idézetre (15.), A *képes értelem* c. fejezetből Szabó Lőrinc és Kosztolányi szövegére (106.) valamint egy jellemző Illyés-részletre (107.) A *szó hangulatából*: Adyra és Szabó Lőrinc (227.), továbbá Radnóti-ra (231.) és ismét Németh Lászlóra (233.), A *szóviszonyok* (és ezen belül a *rokonértelműség*) c. fejezetből: Komjáthy (352.), Kölcsey (374.) és Arany (403.) ismert, de ilyen megvilágításban eddig nem olvasott soraira. Talán nem felesleges megemlítenünk a könyv néhány önként adódó irodalomtörténeti tanulságát sem: tudomásunk

szerint Nagy József könyve előtt senki eddig nem elemezte ki ennyi gonddal Áprily Lajos költői nyelvének gazdag árnyalatait, mai prózánkban pedig a kikeresett példák terén Németh László és Tamási Aron szerepel legtöbbször.

A *Függelék* a jelentéstani irodalom több mint százéves irodalmára tekint vissza röviden a német, angol, francia és orosz szakirodalomban, majd bővebben kitér a régebbi s különösen az újabbban szerencsésen gazdagodott, idevágó magyar szakirodalomra.

Miben látjuk a *Szép magyar szó* jelentőségét? Mindenekelőtt talán abban, hogy hozzájárul anyanyelvünk szépségének és kifejező erejének köztudatba viteléhez. A romantika kódébe veszi adat szerint az öregedő Jókai egy párizsi társaságban a *Zalán Jutása* Előhangja elszavalásával vívta ki a nyelvünket nem értők előtt a magyar nyelv első helyre helyezését, pusztán a hangzás alapján. Hitelesebb és nyomósabb érvek nyelvünk gazdagsága mellett már e században, Kosztolányi Dezsőnek idegen szakemberekkel folytatott levelezésében és vitáiban találhatók. Nagy József ezt a célt vonzóan megírt, a tudományos alaposságnak mégis eleget tevő könyvével törekedett elérni — nem is eredménytelenül.

A könyv hasznos voltát egy másik — gyakorlati — szempontból is megerősítve látjuk, mégpedig abban, hogy évtizedekkel ezelőtt „az irodalom megismertetése és megszerettetése” volt az iskolai magyartanítás elsődleges célja, ma ez kiegészül a szállóigévé vált „édes anyanyelvünk” megismertetésével és megszerettetésével is. Csak ezen az úton juthatunk el ahhoz a távolabbi célkitűzéshez, hogy jó stílusérzékű, nyelvi szépségeket felismerő, műelemzésre fogékony olvasóréteget nevelhessünk az irodalom számára. Nagy József könyve ehhez nyújt jó alapvetést.

Péchy Zoltán